

2023 – Heydər Əliyev İli

“Heydər Əliyev respublika rəhbəri seçilənədək Gəncədə Nizamini xatırladan yalnız bir məqbərə, bir küçə var idi...”

Alim Məmmədov 50 ilə yaxındır ki, Nizami Gəncəvi rolunu ifa edir. Hərdən özü zarafatla deyir ki, Ginnesin rekordlar kitabına düşməyə namizədəm. Gəncədə, Bakıda, bir çox şəhər və rayonlarda, keçmiş ittifaqın, demək olar ki, bütün respublikalarında, xarici ölkələrdə onu Nizami qiyafəsində çox görüblər. Müxtəlif kütləvi tədbirlərdə, tamaşalarda, hətta meydan gəzintilərində də Alim Məmmədov – Nizami Gəncəvi öndə olub, hamıdan seçilib.

– Səmimiyyətimə inanın, mənə Nizami Gəncəvi “edən”, bu obrazı sevdirən, bütün yaradıcılığımı onsuz təsəvvür etmək barədə düşünməyə belə imkan verməyən ulu öndərimiz olub. Gəlin etiraf edək ki, Heydər Əliyev respublikanın rəhbəri seçilənədək Nizami Gəncəvi, onun ədəbi irsi bir o qədər də təbliğ və tədqiq olunmayıb. Amma Heydər Əliyevin həm 70-80-ci illərdə, həm də ikinci hakimiyyəti dövründə dahi şairə münasibət kökündən dəyişdi. Yubiley oldu, ya olmadı, hər il sentyabrda şairin poeziya günləri keçirilməyə başlandı...

Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Gəncə Dövlət Dram Teatrının istedadlı aktyoru Alim Məmmədovun dediyi bu sözlər görkəmli ictimai xadim Oljas Süleymanovun 2011-ci ildə Gəncədə böyük şairin 870 illiyi ilə bağlı keçirilən tədbirlər zamanı biz jurnalistlərə söylədiyi söhbəti yadıma saldı:

– Mən burada 30 il qabaq, Nizami Gəncəvinin 840-cı ildönümünü ilə əlaqədar yubiley tədbirlərində iştirak etmişəm. Yadımdadır ki, çox yaxşı keçdi, xarici ölkələrdən xeyli qonaq gəlmişdi. Mən o zaman Heydər Əliyevdən soruşdum ki, yubileylər, adətən, yuvarlaq rəqəm olanda keçirilir. Nə əcəb, 840 illiyi qeyd edirsiniz? Müdrik insan qayıtdı ki, ulu Nizami elə şəxsiyyətdir ki, onun yubileyləri hər il keçirilməlidir.

Oljas Süleymanova elə oradaca ulu öndərin 2000-ci ilin mayında Gəncədə olarkən Nizami məqbərəsində etdiyi çıxışını xatırlatdıq. Heydər Əliyev o zaman belə demişdi: “Mən bu gün böyük hisslərlə Nizaminin məqbərəsini bir daha ziyarət etdim. Onu da sizə deyə bilərəm ki, Nizaminin 800 illiyi 1948-ci ildə keçirilmişdi. Amma 840 illik yubileyini mən böyük təntənə ilə keçirdim, yəni bu tədbiri həyata keçirməyə nail oldum. O vaxt buna da imkan vermirdilər. Mən Moskvada Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin qarşısında bu məsələni qaldırılanda, – çünki onarsız bu işi görə bilməzdik, – dedilər ki, “840 il yuvarlaq rəqəm deyildir. 800 illiyi qeyd ələminizin, 850 illik də ola bilər. Amma 840 olmaz, Çünki sonra deyəcəksiniz ki, 845, nə bilim, 847 və s...” Xatirimdədir, Mərkəzi Komitənin ikinci katibi var idi – Suslov, “Breynevin dövründə ikinci katib idi. Mənə dedi ki, bu, mümkün deyildir. Mən isə dedim ki, siz Nizami Gəncəvini tanıyırsınızmı? Dedi ki, tanıyıram, yaxşı tanıyıram. Suslov keçmiş işçi idi, Stalinin yanında da işləmişdi, 1948-ci ildə onun yubileyinin keçirilməsindən də xəbərim var. Dedim, yaqın ki, tamam xəbəriniz yoxdur. Nizami Gəncəvi elə dahidir ki, onun nəinki 840 illiyini, yubileyini hər il keçirmək lazımdır. Beləliklə, biz buna nail olduq, o vaxt Nizami Gəncəvinin 840 illik yubileyini keçirdik”.

...Gəncədə hara getsən Nizami düşəsi ilə qarşılaşırsan, duyursan, hiss edirsən. Hətta bir dəfə yazmışdım ki, bu şəhərdə hər on nəfərdən birinin adı Nizamidir. Gəncədə uşaqdan böyüyə hamı bilir ki, 70-ci illərə kimi şəhərdə dahi şairin adı ilə bağlı yerlər az idi. Amma Nizami Gəncəvi qəblərdə yaşıyırdı və bunu ulu öndər gözəl bilirdi. Çünki o özü də Nizami poeziyasının vurğunu idi, nəhəng şairin əzəməti, ülviliyi onu həmişə valeh etmişdi. Digər tərəfdən, Heydər Əliyev bütün varlığı ilə xalqına, onun ədəbiyyatına, incəsənətinə bağlı bir şəxsiyyət idi. O, klassiklərimizə, dahilərimizə qiymət verməyi bacarırdı.

Gəncə Regional Mədəniyyət İdarəsinin rəisi Vasif Cənnətovla söhbət edirik. Şəhərdə Nizami Gəncəvinin adı ilə bağlı yerlərin adını çəkir, burada keçirilən tədbirlərdən danışır. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, keçən il, yəni “Nizami İli”ndə Gəncədə keçirilən saysız-hesabsız tədbirlər öz məzmununa, rəngarəngliyinə görə digər regionlardan əməlli-başlı seçilirdi.

– Bu günlərdə Heydər Əliyev Mərkəzində Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin dəstəyi, regional mədəniyyət idarəsinin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə “Ulu Öndər Heydər Əliyevin Nizami Gəncəvi irsinin təbliğində rolu” mövzusunda tədbir keçirdik, deyə Vasif Cənnətov 2023-cü

ilin “Heydər Əliyev İli” elan olunması ilə bağlı tədbirlərə artıq start verildiyini bildirir. – Biz bu mövzu ilə bağlı hazırlanmış xüsusi videoçarxa baxdıq. Tədbirdə iştirak edənlərin əksəriyyəti gənc idi. Onlara bir daha izah olundu ki, Gəncədə Nizami Gəncəvi məqbərəsinin bərpa olunaraq yenidən qurulması Heydər Əliyevin və onun siyasi kursunun layiqli davamçısı İlham Əliyevin xidmətləridir. Hazırda Gəncədəki möhtəşəm “Xəmsə” abidə kompleksi, hər bir azərbaycanlının qürur mənbəyidir! İstər Azərbaycan ədəbiyyatı, istərsə də dünya ədəbiyyatı tarixində Nizami Gəncəvi qədər bədii ədəbiyyatda obraz olaraq canlandırılan və haqqında bədii əsər yazılan ikinci bir mütəfəkkir tapmaq çətindir. Bu da xalqımızın böyük azərbaycanlı Nizami Gəncəviyə olan sevgisinin, məhəbbətinin təzahüründən irəli gəlir. Açıq havadakı “Zərrabi” Poeziya Teatrı yenə də öz maraqlı və məzmunlu tamaşaları ilə gəncəlləri və şəhərimizin qonaqlarını heyran edir. Regional idarə çalışır ki, Nizami bir an belə unudulmasın.

Bu teatrın yaranma tarixi ilə bağlı yuxarıda haqqında söhbət açdığımız Alim Məmmədov maraqlı söhbət elədi:

– 1979-cu ilin sentyabr ayı idi. Eşitdik ki, Heydər Əliyev Xanlar rayonunda, yəni indiki Göygöl rayonunda üzümçülərin zona müşavirəsini keçirir. Həsən müəllim (o zaman şəhər partiya komitəsinin birinci katibi H.Q.) bizə xəbər göndərdi ki, respublikanın rəhbəri, ola bilsin, gəlib bizim hazırladığımız tamaşaya baxsın. Məlumat üçün qeyd edim ki, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə artıq “Azərbaycanın böyük şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin irsinin öyrənilməsinə, nəsrini və təbliğini daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” 1979-cu il 6 yanvar tarixli qərar qəbul olunmuşdu və biz çalışırdıq ki, tarixi sənədə uyğun işlər görə bilək. Qədim məhəllələrdən sayılan, keçmişdə məscid kimi fəaliyyət göstərən və sonradan təmir olunan bu tarixi abidədə, açıq havada Nizami Gəncəvinin əsərlərindən ibarət kiçik səhnələşdirilmiş parçalar göstərirdik...

Heydər Əliyev axşam saat 10-a yaxın gəldi və bizim səhnələşdirilmiş tamaşaya baxdı. Çox xoşuna gəlmişdi. Tamaşadan sonra bizimlə görüşdü, səmimi söhbət elədi. Bir anlığa üzünü mənə tutub « Nizami obrazını yaxşı yaratmışsan, müdriklik, üvlilik hiss olunur...»

O zaman cəmi 29 yaşım vardı və respublika rəhbərindən bu sözləri eşitmək mənim üçün bir dünya idi! Bir müddət sonra ulu öndərin təşəbbüsü ilə Zərrabi Poeziya Teatrı yaradıldı və bura onlarla ştat ayrılaraq bir-birindən maraqlı tamaşalar hazırlandı. Ənənə bu gün də davam etdirilir. Zərrabi Teatrı yaşayır, yaradır və sevilir.

Gəncədə 70-ci illərdən başlayaraq Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsi, əsərlərinin tədqiqi sahəsində geniş işlər başlandı. AMEA-nın Gəncə bölməsinin rəhbəri, akademik Fuad Əliyev söhbət zamanı o illəri xatırlayıb dedi:

– İndi bir daha yadıma salıram və görürəm ki, Heydər Əliyev respublikaya rəhbər gələndə Gəncədə Nizami Gəncəvinin məqbərəsindən və Nizami küçəsindən başqa dahi şairi xatırladan başqa heç nə yox idi. Kitablar, elmi məqalələr kifayət qədər deyildi. Təkcə keçən il, yəni cənab Prezidentimizin elan etdiyi “Nizami İli”ndə bölməmiz tərəfindən Nizami Gəncəviyə həsr olunmuş 10-a yaxın sanballı kitab nəşr olunub.

O zaman hələ tələbə idim.1969-cu ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyinə həsr edilmiş təntənəli yığıncaqda ulu öndər Azərbaycan xalqının öndə gedən simaları sırasında “mütəfəkkir şair Nizami Gəncəvi” deyər, dahi sənətkarın adını xüsusi məhəbbət və şərəflə çəkmişdi. Bir gəncəli, bir azərbaycanlı kimi fəxr etmişdim ki, Nizami Gəncəviyə ölkə rəhbəri tərəfindən belə yüksək qiymət verilir.

Gəncədə indi Nizami Gəncəvinin adı ilə bağlı o qədər yer var ki, saymaqla qurtaran deyil.

Bir məsələni qeyd etməyə

Azərbaycan xalqının qədim tarixini, mədəniyyətini, ədəbiyyatını, şeirini Şərq aləmində, bütün dünyada Nizami Gəncəvi ilə tanıyırlar. Azərbaycan xalqına təkcə Nizami Gəncəvi kimi dahi bir şəxsiyyət bağışladığına görə, Gəncə torpağı, Gəncə xalqı, gəncəllilər əbədi minnətdarlığa layiqdirlər.

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

bilmərəm ki, Gəncədə Nizami Gəncəvi məqbərəsinin bərpa olunaraq yenidən qurulması Heydər Əliyevin və sonradan varisi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır. Hazırda Gəncədəki möhtəşəm “Xəmsə” abidə kompleksi, məqbərəətrafı şəhərcik, tarix-diyarşünaslıq muzeyi və adlarını çəkmədiyimiz onlarla digər obyekt, tikili, abidə ilə, zənnimcə, hər bir gəncəli, hər bir azərbaycanlı fəxr edir.

Ümummilli liderimiz göstərilənlərlə kifaytlənməyərək Nizami irsinin daha dərinə öyrənilməsi üçün AMEA-da xüsusi Nizamişünaslıq şöbəsi yaratmış, respublikanın görkəmli nizamişünas alimlərini oraya cəlb etməyə nail olmuşdur. Ulu öndər Gəncədə olarkən AMEA-nın Gəncə Elm Mərkəzində də belə bir Nizamişünaslıq şöbəsinin açılması təşəbbüsünü irəli sürmüşdür. Bu yaxınlarda dünyasını dəyişmiş görkəmli nizamişünas alim Xəlil Yusifli uzun illər bölməmizdə həmin şöbəyə rəhbərlik etmişdir.

Akademikin söylədikləri, Nizami Gəncəvinin 870 illiyi münasibətilə Gəncədə keçirilən yubiley tədbirlərində iştirak edən Latviyanın ilk qadın Prezidenti, Nizami Beynəlxalq Mərkəzinin həmsədri, xanım Vayra Vike- Freyberqadan aldığım müsahibədən bir parçanı oxucunu diqqətinə çatdırmaq istərdim:

– Nizami Gəncəvini dünyada dahi şair kimi tanıyırlar. Onun yaşadığı dövrdə ölkəm Latviya işğal altında idi. O zaman biz epik ənənəmizi, demək olar ki, itirmişdik. Sonralar ağızdan-ağıza, qulaqdan-qulağa yayılan şeirləri yazıya almışdıq. 1966-cı ildə həyat yoldaşım ilə belə qərara gəldik ki, bu irsi rəqəmsal formaya çevirək. Bu, çox çətin bir iş idi. Çünki kompüter avadanlıqları yox idi. Hamı deyirdi ki, bu işi bacarmayacaqsınız. Amma biz yolumuzdan dönmədik. Texnologiya inkişaf etdikcə yüz minlərlə şeiri rəqəmsal formaya çevirərək insanlar arasında yaymağa başladırıq. Digər tərəfdən, böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin, sonralar İlham Əliyevin Nizami Gəncəvi ilə bağlı çoxlu qərar, sənəd qəbul etməsi bizə də güclü təkan verdi, öz işimizi xeyli təkmilləşdirdik, Azərbaycanla, onun nizamişünas alimləri ilə sıx əməkdaşlıq etdik. İndi baxıram, Gəncə Nizami ilə nəfəs alır. Sizin adamlar öz şairlərini necə böyük məhəbbətlə sevirlər! Bunu, sadəcə, kənardan baxıb seyr etmək lazımdır.

Məqbərə, onun ətrafı, buradakı hər bir detal XII əsrə xatırladır. Bax, Heydər Əliyevin böyüklüyü bunda idi, o, bunu bilirdi...

Məlumat üçün bildirək ki, Prezident İlham Əliyevin Nizami Gəncəvinin 870 illik yubileyinin qeyd olunması haqqında 23 dekabr 2011-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, şairin məqbərəsi yenidən qurulub və dünyanın 40 ölkəsinin 150-dən artıq şərqşünas və nizamişünas aliminin, görkəmli dövlət və ictimai xadiminin iştirakı ilə Gəncədə möhtəşəm tədbir keçirilib. Bundan əlavə, Şıx düzü ərazisində yerləşən qədim Şıx-zamanovlar qəbiristanlığında Nizami Gəncəvinin valideynlərinin məzarları aşkar olunaraq bərpa edilib. Bu nəslin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə dahi mütəfəkkirin şəcərəsinin şərəfinə Şıx düzü ərazisinə “Şeyxzamanlılar” adı verilib.

Məqbərənin qarşısında Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə Nizami Gəncəvi Muzeyi inşa edilib. 2014-cü il yanvarın 21-də isə Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Nizami Gəncəvi Muzeyinin açılış mərasimi keçirilib.

...Gəncədə ulu öndərin təşəbbüsü və ənənəsi bu gün də davam etdirilir. Yəni dahi şairin yubileyləri hər il keçirilir. Son iki-üç ildə məlum hadisələr, pandemiya bu tədbirlərin dünya səviyyəsində keçirilməsinə imkan verməyə də yuxarıda qeyd etdik ki, “Nizami Gəncəvi İli”nin ən möhtəşəm, maraqlı və məzmunlu tədbirləri Gəncə şəhərində və ona yaxın rayonlarda keçirildi. Təsədüfi deyil ki, şəhər icra hakimiyyətinin başçısı və regional idarənin rəhbərindən əlavə, Gəncədə daha bir neçə nəfər Mədəniyyət Nazirliyinin nəfis şəkildə hazırlanmış xüsusi Nizami Xatirə nişanına layiq görülüb.

...Bu gün Nizami Gəncəvinin ruhu şaddır. Ulu öndər Heydər Əliyevin də ruhu şaddır. Çünki xalqın dahi şairinin dünya səviyyəsində tanınması üçün xidmətləri çoxdur. Bu yerdə şairin aşağıdakı misraları yerinə düşür:

**Xidmət etmək sayılır
kişilikdən nişana,
Xalqına xidmət etmək
bir şərəfdir insana.**

**Hamlet QASIMOV,
“Xalq qəzeti”nin bölgə müxbiri,
Əməkdar jurnalist**